

УДК 37.035.6

ПАТРИОТТАРЫ ИИТИИГЭ «ТӨРӨӨБҮТ КЫРААЙ» ҮЛЭТИН СУОЛТАТА

Гаврильева Вера Святославовна,

*В.И. Малышкин аатынан Дьокуускай куорат 23 №-дээх
орто оскуолатын саха тылын, литературатын учуутала,
«Төрөөбүт кыраай» куруһуок салайааччыта,
оскуола итэр үлэтигэр оҕо түмсүүтүн
алтыһытыгар дириэктэр сүбэһитэ*

Аннотация. Ыстатыйаҕа «Төрөөбүт кыраай» куруһуок үлэтин төрөөбүт тылга, сизэргэ-майгыга уонна патриот буолууга иитиигэ туһата ырытыллар. Ааптар куорат оҕолорун сахалыы эйгэни биллэллэрин тургуппут түмүгэр олобуран, төрөөбүт тыл уонна өбүгэ үгэстэрэ оҕо киһи буолан тахсыгыгар туһаайар суолтатын арыйар. Куруһуок үс хайысханан үлэлээһинэ – билии-көрүү, өбүгэ утума уонна чинчийии – оҕолорго төрөөбүт дойдуларын историятын, культуураатын чинчийэн үөрэтэллэригэр, бэйэлэрин дьобурдарын сайыннаралларыгар көмөлөһөрө көрдөрүллэр. Ону тэнэ оскуола үгэс буолбут патриотическай тэрээһиннэрэ, билинни военно-патриотическай хамсааһыннарга кыттыы, төрөппүттэр көмөлөрө оҕо патриот быһыытынан иитилиитигэр туһаайар суолталара бэлиэтэнэр.

Күлүүс тыллар: патриотическай иитии, төрөөбүт кыраай, куорат оҕолоро, төрүт үгэстэр, төрөөбүт тыл, сахалыы сизэр-майгы, чинчийэр үлэ, оскуола уонна төрөппүт сибээһэ.

THE NATIVE LAND – IMPORTANCE OF THE ACTIVITIES OF IN THE EDUCATION OF PATRIOTS

Gavrilyeva Vera Svyatoslavovna,

*Head of the Native land, extracurricular circle
Advisor to the Head of School in
the Association of children for educational work
Secondary school № 23 named after V. I. Malyshev
Municipal general education budget institution
The city of Yakutsk municipal district*

Abstract. The article examines the benefits of the activities of the *Native land* circle for education in the native language, morality and patriotism. The author, based on the testing results of children knowledge of the world around them, reveals the importance of the native language and traditions for maturing. The article carries out the activities of the circle in three directions – cognitive, educational and research – they help children to study the history and culture of their Homeland and develop their abilities. It highlights the importance of traditional patriotic school events, participation in modern military-patriotic movements, and parental assistance in the patriotic education of children.

Keywords: patriotic education, native land, children of the city, traditions, native language, Yakut customs, research, school and parental ties.

Кириитэ

Оҕону бары өттүнэн дэгиттэр сайдыылаах киһи быһыытынан иитиэхпитин баҕарар буоллахпытына, бастатан туран, оҕо сизэр-майгы, өй-санаа, эт-хаан өттүнэн сайдыылаах, норуот инники дьылбатын түстэхэр, бары өттүнэн бэриниилээх буолуохтаах.

Оџону кыра сааһыттан патриотическай өйгө-санааџа, тыынна иитии учуутал үлэтин биир сүрүн хайысхата буолар. Мин төрөөбүт тылым – идэм тыла. Саха тылын, литературатын учуутала, кылаас салайааччыта буолабын. Онон бэйэм патриот буоламын билинни олох тэтимэ миигиттэн үс бүк ирдэбиллээх диэтэхпинэ сыыспаппын. Маныаха үлэлиир оскуолам иитэр-үөрэтэр үлэтэ сүрүн күүс, тирэх буолар. Ол курдук араас тэрээһиннэр, олохсуйбут үгэстэр, үлэџэ санга сүүрээһиннэр, ирдэбиллэр миигин силистээн-мутуктаан бизэрэллэр. Билигин сытыырхайан турар кэм бүрүүкээбит балаһыанньата оџону Ийэ дойдутугар бэриниилээх ғына иитэргэ туһаайар хайысхалара элбэх. Араас куонкурустар, урооктар, тэрээһиннэр ытыллаллар. Хас биирдии оџо сайдарыгар, сөптөөх сыаннастары ылынарыгар бүтүн дойду үрдүнэн усулуобуйа тэрилиннэ. Үөрэх тэрилтэлэригэр ирдэбил буолан оџону иитиигэ үгүс уларыһылар, сана сүүрээһиннэр баар буоллулар. Орлята России, РДДМ “Движение Первых”, Юнармия о.д.а. бүтүн Арасыйытатааџы патриотическай уонна байыаннай оџо общественной хамсааһыннара күүстээхтик олоххо киирдилэр. Бу үөрэх дылыттан оџолор Ийэ дойдубут Сахабыт сирин историятын үөрэтэн саџалаатылар. Бу барыта дойду үрдүнэн патриотическай өйгө-санааџа тирэхтээхтик үлэлэхэр күүспүт-кыахпыт буолар. Бэлиэтиэхпин баџарабын, оскуолабар саха кылаастара биир эрэ параллельга бааллар (1Б-9Б кылаастар). 9 кылаас кэннэ профильнай кылаастарга хайдан саха тыла, литературата үөрэтиллибэт. 1-9 кылаастарга нэдиэлэџэ төрөөбүт тыл – 1 чаас, литература – 1 чаас. Онон нууччалыы тыллаах эйгэџэ саха оџото кутун-сүрүн сүтэрбэккэ, сахалыы сизринмайгытын илдэ сылдыарыгар үлэлэхэр соруктаахпын. Оџо бэйэтин норуотун ааспыт олобун ытыгылыы, сөптөөхтүк сыаналыы, куруутун кэриэстии үөрэниэхтээх. Былыргыта суох сайдыы суох. «Без памяти – нет традиций, без традиций – нет культуры, без культуры – нет воспитания, без воспитания – нет духовности, без духовности – нет личности, без личности – нет народа» – диэн биллиилээх этнопедагог Г.Н. Волков эпигэ оруннаах. Онон историяџа тирэџэ суох, хайдах да дьон, норуот буолбаппыт.

Үлэ суолтата

Ил Түмэн наукаџа, үөрэххэ, култуураџа, маассабай иһитиннэрэр-көрдөрөр сирэстибэлэргэ уонна уопсастыбаннай тэрилтэлэргэ сис кэммитэтин бэрэссэдээтэлэ Федосия Васильевна Габышева “... сайдыыбыт төрүт үгэскэ, төрөөбүт түөлбэ сыаннастарыгар олобуран, атыннык эттэххэ, омук киэбин айгыраппакка, силиһин мутугун быспакка барыахтаах. Оноуоха сөптөөх эйгэни тэрийии, хас биирдиибит болџомтолоох, кыһамныылаах, кыттыгастаах буолара инники күөннэ тахсыахтаах” [4] диэн чопчулаабыта. Маны **тоџоостоон (актуальность)** туран саха буоламын сахам оџолоругар сахалыы ийэ тылбынан үлэлиир үлэм сүрүн хайысхатын бэлиэтиэхпин баџарабын.

Тизэм аата: Патриоттары иитиигэ «Төрөөбүт кыраай» үлэтин суолтата .

Үлэм сыала: саха оџолоро төрөөбүт дойдутугар бэриниилээх, сайдыылаах, сизрдэх, хайа баџарар социальной эйгэџэ билэр-көрөр, туттар сатабылларын сатаан туһанар буолууларын ситиһии.

Соруктарым:

1. Куорат оџолорун сахалыы эйгэлэрин билээри ыйыгы-тургутук ытыгы.
2. “Төрөөбүт кыраай” куруһуок суолтатын ыйыы.
3. Матырыйаалларга тирэџирэн түмүк оноруу.

Ыйыты-тургутук

Эрдэ бэлиэтээбитим курдук, оскуолабар саха оҕото төрөөбүт тылын 9 кылааһынан үөрэтэн бүтэр. Оҕолор төрөөбүт тылларын билэр таһымнара араас: тылларыгар олус буккуллубут, эбэтэр сатаан төрөөбүт тылларынан сангарбат оҕолор эмиэ бааллар. Ол иһин куорат оҕолорун сахалыы эйгэлэрин билээри, ыйыты-тургутуугу 8-11 кылаас оҕолоругар толоттордум. Олор истэригэр нууччалыы тыллаах кылааска үөрэнэр саха оҕолоро эмиэ бааллар. Барыта 183 оҕо кыттыбытыттан 86 уол, 97 кыыс. Оҕолор таһымнара араас буолан нууччалыы тылынан суруллубута.

Ыйыты-тургутук ис хоһооно уонна түмүгэ манньк буолла:

№	Ыйытылар	Эппиэттэр
1	Состав семьи	неполная – 82, многодетная – 118, один ребенок – 23, полная – 101
2	Есть ли родные с якутскими именами?	Нет имён – 58, до 3 имён – 89, более 5 имён – 36
3	Разговариваете ли в семье на родном языке	Да – 68, нет – 21, смешанно – 94
4	Свободно ли владеешь родным языком?	Да – 123, нет – 60
5	Занимаешься ли в якутском фольклорном кружке?	Да – 32, нет – 151
6	Занимаешься ли якутскими видами спорта?	Да – 153, нет – 30
7	Умеешь ли играть на музыкальном инструменте?	Нет – 61, Хомус – 67, на нескольких инструментах – 55
8	Традиционный праздник вашей семьи?	Ыһыах Туймаады – 122, семейный ыһыах – 32, день рождения – 167, выход на природу – 158.
9	Какими традиционными якутскими ремеслами владеешь?	Сенокос – 64, шитье – 7, заготовка льда – 8, рыбалка – 69, охота – 12, изготовление украшений – 5, дойка коров – 23, ничего не умею – 52.
10	Есть ли национальные принадлежности в вашей семье?	якутская посуда – 174, дэйбиир – 85, якутский нож – 176, коврик – 57, якутские картины – 37
11	У кого в семье есть национальный якутский костюм?	У всех – 43, только у родителей – 72, у бабушки и дедушки – 68, только у детей – 64, ни у кого нет – 27

Тургутук ыйыты түмүгүнэн көрдөххө, куорат ыала төрүт сахалыы үгэстэрин толору билбэттэр, сатаабаттар. Арай тыа сириттэн, улуустан кэлэн олохсуйбут ыал оҕолорун көрдөрүүлэрэ эрэ үөрдэр. Тыа сиригэр дьонноох-сэргэллээх ыал оҕолоро үлэбэ сыстаҕастара, син сахалыы тыыннарын илдьэ сылдьаллара сүргэни көтөбөр. Кимтэн кииннээхтэрин, хантан хааннаахтарын билэллэрэ, өбүгэлэрин дьарыктарын стабылларын олох муудараһа гынан илдьэ сылдьаллара кэрэхсэбиллээх. Онон глобализация күүһэ баһыйбатын диэн оҕолорбутун норуоппут историятыгар, литературабытыгар, төрөөбүт тылбыт күүһүгэр уонна өбүгэ үгэстэригэр тирэҕирэн сонун ситимнээхтик үөрэтиэхпитин наада. Оноуоха норуоппут биллэр чулуу дьоннорун этиилэрэ сирдииллэр. Ол курдук Саха сиригэр бастакы президентэ М.Е. Николаев эдэр ыччакка биллиилээх норуот педагогтарын Константин Спиридонович Чиряев, Геннадий Никандрович Волков үлэлэрин аабын, омук быһыытынан уратыгытын сүтэрбэккэ көлүөнэттэн көлүөнэбэ илдьэ сылдьын диэн этэр. Оҕону сахалыы тыынынан иитии дьин патриоты үүннэрэр, оҕону бары өттүнэн сайыннарар.

«Төрөөбүт кыраайым» куруһуок

Ийэ дойдутугар бэриниилээх, төрөөбүт дойдутун, дьонун-сэргэтин аатын өрө тутар киһи иитиллэн-такайыллан тахсыыта бу – учуутал уонна төрөппүт утумнаах үлэлэрин түмүгэ. Онно оскуола уонна учуутал иитэр-үөрэтэр үлэтин ньымалара, чинчийиилэрэ тирэх буолаллар. «Сатаан тэриллибит үлэ – дьонун иитээччи» [8] диэн үтүөлээх учуутал К.С.Чиряев бэлиэтээбитэ оруннаах. Онон оҕо тус уратытын, кыабын учуоттаан туһуламмыт үлэ ордук ситиһиилээбэ биллэр.

«Төрөөбүт кыраайым» куруһуок сүрүн сорууга – саха оҕото төрөөбүт дойдутугар бэриниилээх, сайдыылаах, сизрдээх, хайа баҕарар социальнай эйгэбэ билэр-көрөр, туттар сатабылын сатаан туһанар буолуутун ситиһии. Үлэ үс хайысханан ситимнэнэр:

1. “Билии-көрүү аартыга” хайысха. Бу хайысха былаанынан музейдарга, көрсүһүүлэргэ, тэрээһиннэргэ сылдыабыт. Эбэтэр биллэр-көстөр дьонун дьоммутун, эбэтэр сүбэлиир-амалыыр ытык дьоммутун оскуолаҕа ыныран сэргэх көрсүһүүлэри тэрийэбит. Онуоха куорат библиотекаларын, музейдарын кытта ситимнээхтик үлэлэ-һэрбит төһүү күүс буолар. Холобур, “Кэскил хаһыат” редакциятыттан журналистар, В.Белинский аатынан библиотекаттан краеведческой отдел үлэһиттэрэ, Хомус музейын сотрудниктара кэлэннэр үлэбин тупсаран-киэргэтэн биэрэллэр. Куоракка маннык тэрээһин олус табыгастаах буолан абыранабыт. Маны таһынан эколого-краеведческой экспедицияҕа «Дьокуускай-Хачыкаат-Кыһыл Сыыр-II Дьөппөн-Булуус-Туруук Хайа-Аллараа Бэстээх-Дьокуускай» уонна «Дьокуускай-Аллараа Бэстээх-Чөркөөх-Хатылы-Дьокуускай» маршруттарынан сылдьан элбэҕи билэн-көрөн кэлбиппит. Бу үлэ өссө да ситэриллэн салгыы сайдыахтаах. Манна төһүү күүһүнэн, көмөлөһөөччүнэн төрөппүттэр, кылаас салайааччылара буолаллар. Оҕо ийэ айылҕалыын алтыһан, айылҕа оҕото буоларын өйдүүр.

2. “Өбүгэ утума” хайысха. Өбүгэлэрбит төрүт оонньуулар эти-хааны, өйү-санааны сайыннараллар. Остуол оонньуулара мындыр өйү, кыраҕы хараҕы, сымсатык туттары, тулууру эрчийэллэр. Хабылыктыырга, хаамыскалыырга ураты усулуобуйа, үп-харчы наадата суох диэн өйдөбүлтэн, оҕолор остуол оонньууларын эт илиилэринэн онорон оонньуур үгэни олохтоотулар. Маны сэргэ муһунан тыаһыыр инструменнары дьон-норунуун бииргэ онороннор (сайынны сынналан кэмигэр соруудах быһыытынан онороллор) норуот ырыатын ыллыырга, уус-уран тыл абыланар үөрэнэллэр. Холобур, “Көтүөххэ үрдүккэ хотойдуу” уоланнар аабыларыгар, “Төрөөбүт тыл түмэртүһүлгэтэ” фестивалыга, “Аман өс” о.д.а. араас таһымнаах тэрээһиннэргэ ситиһиилээхтик кыттан үөрүү өрөгөйүн билэбит. Оонньуу, уруһуй, хомус, оһуокай, алгыс, уус-уран аабы оҕо дьобуруун сайыннараллар, сахалыы сизрдээх буоларыгар эрэллээх тирэх буолаллар.

3. “Сыккыс” аабы, суруйуу, чинчийи хайысхата. Информационнай технология күүскэ сайдыбыт кэмигэр кинигэни аабы, хаһыаты, сурунаалы суруттары суоһун кэриэтэ. Ол иһин Саха сиринээҕи оҕо, ыччакка аналлаах хаһыаттар уонна сурунааллары суруттаран ааҕар, ырытар, үлэбитигэр туһанабыт. Оҕолор үлэлэрин түмүгэ – хаһыакка, сурунаалга ыстатыйалар, темаҕа сөптөөх хаартыскалар уонна хас биирдии оҕо ис дууһатыгар ылыммыт санаата-сыанабыла. Сорох оҕолор ис кыахтарын сөпкө туһанан чинчийэр үлэбэ сыстыбыттара. Араас таһымнаах НПКҕа кыттыбыт үлэлэрэ бэчээт киэн эйгэтигэр тахсан сыанабыл ылбыттара: «Игрушки народа Саха» Киприянов Станислав, 5 кылаас, «Бис ынахтаах Бэйбэрикээн эмээхсин» эбэтэр бис ахсаан кистэлэнэ» Андреева Алиса, 5 кылаас, «Сахалар ох саалара» Романов Бэргэн, 6 кы-

лаас, «Быһыллар сахалыы халандаар» Семенова Аня 6 кылаас, «А.Е. Кулаковскай нуруотум иннэ диэн олорон ааспыт киһи» Олесова Маша, 7 кылаас, «М.Е. Николаев – үтүө холобур сырдык ыра» Аржаков Айтал, 8 кылаас, Баал Хабырыыс 100 сылыгар «Туос түннүгүнэн күн уота» Аржаков Айтал, «Особенности счета на пальцах у якутов» Андросов Виктор, 6 кылаас, «Өксөкүлээх Өлөксөй айымньытын нөҥүө чөл буолууну ыччакка тириэрдии» Кривошапкин Вячеслав, 7 кылаас. Готовцев Даниил “Собо унуоһуттан оонньуурдар” о.д.а. Чинчийи үлэтэ историяҕа ордук чугас, биллэн турар, бу хайысха сатабылларын сайдыыта дьарык тематыттан, көрүнүттэн, оҕо сааһыттан, уолуттан-кыһыһыттан, билииттэн-көрүүттэн, толкуйуттан эмиэ тутулуктаах. Ол иһин оҕолору биир халыыпка киллэрбэккэ, биирдик толкуйдата, санарда, суруйгара сатаабакка, хас биирдиилэригэр уратытык сыһыаннаһыллыахтаах. Улуу Кыайыы 80 сылын көрсө хас да сиһилии чинчийи уонна үөрэнээччилэр өбүгэлэрин сэрии, тыыл-үлэ ветераннарын туһунан материаллары хомуйан син үлэбит кэнээн байан иһэр.

Бу курдук төрүт үтүө үгэстэргэ олоһурбут «Төрөөбүт кыраайым» куруһуок сэргэх эйгэтэ, патриот – ийэ дойдуларыгар бэриниилээх, төрөөбүт кыраайдарын таптыыр оҕолорунуун, тиһигин быспакка иннин хоту айанныыр. Сыралаах үлэ төрөппүт өйөөлүлэ суох силистэммэт. Оҕо – дьыэ кэргэн эрэлэ, кэскилэ диибит. Ол иһин оҕотун туһугар кыһаллар төрөппүт тэрээһиннэргэ, иитэр-үөрэтэр үлэбэ кыттыһар, өйдүүр-өйүүр. «Дьыэ кэргэн – иитэр, үөрэтэр эйгэ. Бу эйгэбэ нуруот төрөөбүт тыла, култуурата, сизэр-майгыта, өйө-санаата, кута-сүрэ инэ сылдыар. Дьыэ кэргэн ис туругуттан төрөөбүт дойду, нуруот инники дьылҕата тутулуктаах» [5] диэн М.Е. Николаев этиитэ сүрдээх күүстээх суолталааһын билэбит.

Куорат 23 №-дээх оскуолатын патриоттара

Биллэн турар, соботох куруһуок эрэ үлэтинэн патриот оҕо такыйыллан тахсыбат. Эрдэ бэлиэтээбитим курдук оскуола патриоттары иитэр-үөрэтэр үлэтэ күүстээх тирэх буолар. Сизэр-майгы үөрэбэ, эти-хааны эрчийи, военно-патриотической бэлэмнэни салаалаах үлэбит сүрүнүттэн бэлиэтээтэххэ маннык:

1. Анал бэлиэ күннэр, бырааһынныктар. Быйыл Улуу кыайыы 80 сылын көрсө Россияҕа Аҕа дойдуну көмүскээччи, Сахабыт сиригэр Ийэ дойдуну көмүскээччи сылынан биллэриллэн элбэх тэрээһиннэртэн суолталаахтара: Дьокуускай куораттааһы “Якутяне – труженики тыла в годы Великой Отечественной войны 1941-1945 гг.” проекка кыттыы; оскуола иһинэн «Без срока давности» үөрэнээччилэр уонна оскуола үлэһиттэрэ өбүгэлэрин сэрии, тыыл-үлэ ветераннарын туһунан материалларын оскуола музейыгар үйэтити.

2. Оскуолаҕа олоһурбут үтүө үгэстэриттэн: уустук кэмнэ түбэспит дьонно көмөлөһөр волонтерскай акциялар, “Юный защитник Родины”, “Школа дембеля” военно-патриотической оонньуулар, зарницалар, радионан иһитиннэриилэр, күрэхтэһиилэр уо.д.а.

3. Саха сириттэн анал байыаннай дьаһалга кыттар байыастарга көмө ас-үөл, малсал хомуйуута, маскировочнай сетканы онорууга үлэ, благотворительнай атыы-эргин тэрийэн харчынан көмөлөһүү. Бу анал волонтерскай хамсааһынарда көмөлөһөр үлэ күүстээхтик ытыллар. Маны сэргэ бэйэбит выпускниктарбыт СВОҕа инники кэккэбэ сылдыаллар. Ытык иэстэринэн Аҕа дойдуларын көмүскүү сылдыар оҕолорбутун уруйдуубут.

Оскуолабытыгар Юнармия Арасыйытатаабы патриотической, байаннай оҕо общественной хамсааһына эрчимнээхтик үлэлиир. Маны сэргэ киноклуб, медиацентр үлэлэрэ патриотической хабааннаах үлэбэ суолталара улахан. Үөрэнээччилэр бэйэлэрэ салайар “Триумф” кииннээхтэр. Туспа кабинеттаах буоланнар сүрдээх боччумнаахтык мустан араас тэрээһиннэри салайан, иилээн-саҕалаан сайдаллар. Бу курдук патриоты иити үлэ тосхоло биһиги оскуолабытыгар – хас биирдии оҕо олох ханнык баҕарар түгэнигэр, кыабын сөпкө туһанан, бэйэтин кэмигэр ситиһиилээх киһитэ буоларыгар, Ийэ дойдутунан киэн туттар, төрөөбүт кыраайын таптыыр, харыстыыр, аатын ааттатар патриот үүнэригэр олук буолар. Патриот дьону иитэн-үөрэтэн таһаарарга бэйэ холобура: үлэ-хамнас, быһыы-майгы, утумнаах дьарык эдэр көлүнөбү үтүө холобур буолар. Оҕону-ыччаты иитэр эйгэни тэрийиигэ, патриот дьону-сэргэни түмүүгэ саамай сүмэтэ – оҕо-төрөппүт-оскуола быстыспат сибээстээх утумнаах үлэтэ урут да, билигин да олох ирдэбилэ буолар. “Төрөөбүт кыраайым” куруһуок оҕолоро да, төрөппүттэрэ да бары тэрээһиннэ кыттыһан үлэлиибит, биир сомоҕо буолан оскуолабыт, куоралпыт, Ийэ сирбит туһугар сайдабыт.

Түмүк

Бу сээрэгэбит үлэм ис хоһоонуттан түмүкпүн маннык бэлиэтиибин:

1. Нууччалы тыллаах эйгэбэ саха оҕото кутун-сүрүн сүтэрбэккэ, сахалы сирин-майгытын илдэ сылдыарыгар төрүт үтүө үгэстэргэ олобурбут кылаас таһынаабы үлэ көдүүстээх.

2. Олоххо көстөрүн курдук, төрөөбүт тылын билбэт киһи айылгытынан атын омок буолар кыаҕа суох. Кини удьуор хаанынан ис дьинэ сахатынан хаалар, онон төрөөбүт тыл – дууһа тыла, ийэ тыл буоларын өйдүөхтээх.

3. Глобализация кэмигэр омок быһыытынан симэлийбэккэ, төрөөбүт тылбытын, култуурабытын, сирбитин-майгыбытын, өйбүтүн-санаабытын, куппутун-сүрбүтүн дьэ кэргэн уонна оскуола ситимнээхтик үлэлээн харыстыахтаах.

Дьэ онон өбүгэлэрбит төрүт олохторугар, төрөөбүт тылбытыгар тирэҕирэн, аапыты (историяны) билинни кэми кытта ситимнээн оҕолорбутун ииттэхпитинэ эрэ төрөөбүт дойдубутугар бэриниилээх, сирдээх, хайа баҕарар социальной эйгэбэ билэр-көрөр, туттар сатабылын сатаан туһанар, сахалы өйдөөх-санаалаах патриот киһибитин иитэн таһаарыахпыт буоллаҕа. Дьэ оччоҕо оҕолорбут Сахабыт сирин кэскилин кэнэтиэхтэрэ, саха буолан сандарыахтара, киһи буолан килбэйиэхтэрэ. Уруккуну умнуту киһи “олорор мутугун кэрдиммиккэ тэннээх” диэн этиинэн үлэбин түмүктүүбүн.

Литература

1. Антонова Р. Я. Воспитание детей: идеи и опыт народной педагогики / Р.Я. Антонова. – Якутск: ЧИФ Ситим, 1995.
2. Бугаев Н.И. Саха оскуолатыгар уус-уран литератураны үөрэти туһунан санаалар: учууталларга көмө пособие / Н.И. Бугаев. – Дьокуускай, 1998.
3. Данилюк А. Я. Концепция духовно-нравственного развития и воспитания личности гражданина России / А.Я. Данилюк, А.М. Кондаков, В.А. Тишков. – Москва: Просвещение, 2011.
4. Журнал “Народное образование Якутии”. 2020. – № 1 (114).
5. Николаев М.Е. Семья и здоровье / М.Е. Николаев. – Москва: издательство РГСУ, 2007.

6. Поликарпова Е. М. Суруйар дьобуру сайыннары / Е.М. Поликарпова, Л.Ф. Молукова. – Дьокуускай, 1997.
7. Семенова С. С. ФГОС в якутской школе / С.С. Семенова, Н.В. Ситникова, Н.Н. Васильева. – Якутск, 2011.
8. Чиряев К.С. Олох педагогиката: бэлиэтээһиннэр, ахтыллар, ыстатыйалар, кэпсээннэр / К.С. Чиряев. – Дьокуускай, 1998.

References

1. Antonova R. Ya. Vospitanie detej: idei i opyt narodnoj pedagogiki / R.Ya. Antonova. – Yakutsk: CHIF Sitim, 1995.
2. Bugaev N.I. Saha oskuolatygar uus-uran literaturany yorehtii tuhunan sanaalar: uchuutallarga kome posobie / N.I. Bugaev. – D’okuuskaj, 1998.
3. Danilyuk A. Ya. Konceptiya duhovno-nravstvennogo razvitiya i vospitaniya lichnosti grazhdanina Rossii / A. Ya. Danilyuk, A.M. Kondakov, V.A. Tishkov. – Moskva: Prosveshchenie, 2011.
4. Zhurnal “Narodnoe obrazovanie Yakutii”. 2020. – № 1 (114).
5. Nikolaev M.E. Sem’ya i zdorov’e / M.E. Nikolaev. – Moskva: izdatel’stvo RGSU, 2007.
6. Polikarpova E. M. Surujar d’oburu sajynnaryy / E.M. Polikarpova, L.F. Molukova. – D’okuuskaj, 1997.
7. Semenova S. S. FGOS v yakutskoj shkole / S.S. Semenova, N.V. Sitnikova, N.N. Vasil’eva. – Yakutsk, 2011.
8. Chiryayev K.S. Oloh pedagogikata: behliechtehhehinnehr, ahtyylar, ystatyjalar, kehpehehnnehr / K.S. Chiryayev. – D’okuuskaj, 1998.